

# Nowe miasta w sieci osadniczej województwa opolskiego.

## Studium przypadku: Tułowice



dr hab. inż. arch.

**MONIKA EWA ADAMSKA, PROF. UCZELNI**

Politechnika Opolska

Wydział Budownictwa i Architektury

ORCID: 0000-0001-7821-3143

Założone cele pracy to przedstawienie profilu funkcjonalno-przestrzennego nowego miasta Opolszczyzny na tle jego położenia, powiązań i historii, a także nakreślenie mocnych i słabych stron miasta, szans oraz zagrożeń jego rozwoju w ramach przyjętego zakresu badań.

Tułowice są najmłodszym miastem z 36 ośrodków miejskich województwa opolskiego, o szczególnej historii związanej z tradycją produkcji ceramiki. Nadanie Tułowicom statusu miasta nastąpiło w oparciu o rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 24 lipca 2017 r., które weszło w życie z dniem 1 stycznia 2018 r. [1]. Miejscowość nie miała w swojej historii miejskich tradycji. Wraz z Tułowicami status miasta otrzymało jeszcze 7 jednostek osadniczych: 3 w woj. świętokrzyskim i po jednej

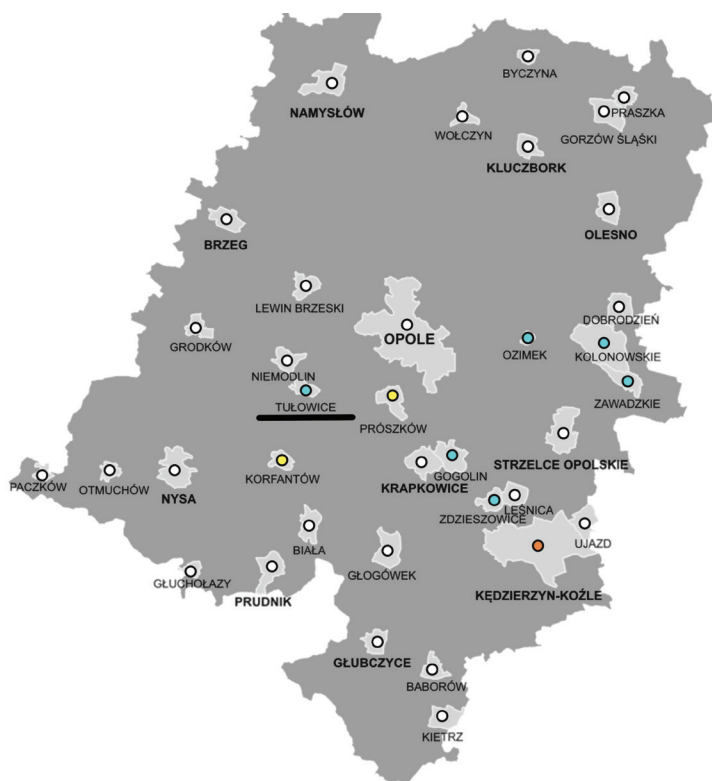
w województwach lubelskim, lubuskim, małopolskim i mazowieckim. W kolejnych latach na mapie Polski pojawiło się: 10 nowych miast w 2019 r., 4 w 2020 r. i po 10 w 2021 r. i 2022 r. Zbiór miast Polski w bieżącym roku liczy 964 jednostki. W przyszłym, 2023 r., liczba ta zwiększy się o kolejnych 15 nowych ośrodków miejskich. Uzyskanie statusu miasta postrzegane jest jako prestiż i nowe możliwości dla miejscowości, szczególnie po 1989 r. i transformacji ustrojowej.

Głównym celem artykułu jest przedstawienie profilu funkcjonalno-przestrzennego Tułowic na tle ich położenia i powiązań komunikacyjnych, wraz z zarysem historii miejscowości. Przeprowadzone analizy umożliwią określenie mocnych i słabych stron nowego miasta Opolszczyzny, zarysowanie potencjalnych szans jego rozwoju, jak również wskazanie zagrożeń w ramach przyjętego zakresu badań. Artykuł stanowi kontynuację rozpoczętych badań nad nowymi i restytuowanymi po 1945 r. miastami województwa opolskiego, które nie zostały do tej pory objęte opracowaniem jako odrębny zbiór.

W badaniach zastosowano metodę logicznej argumentacji, metodę historyczno-interpretacyjną, metodykę studium pojedynczego przypadku oraz elementy analizy SWOT. Wykorzystane techniki badawcze to badania literaturowe i archiwalne oraz wizje lokalne dokumentowane fotograficznie.

### Położenie w województwie oraz powiązania komunikacyjne

Tułowice położone są w środkowej części województwa opolskiego i południowo-zachodniej części powiatu opolskiego (rys. 1.).



Rys. 1. Tułowice w miejskiej sieci osadniczej województwa opolskiego. Oznaczenia: miasta restytuowane/czarne kółko z żółtym wypełnieniem; miasta bez tradycji miejskiej w przeszłości oraz o statusie osiedla w latach 1954–1972/czarne kółko z niebieskim wypełnieniem (Tułowice z podkreśleniem); miasto-złepieniec Kędzierzyn-Koźle/czarne kółko z pomarańczowym wypełnieniem; pozostałe miasta/czarne kółko bez wypełnienia; źródło: opracowanie własne

## Uzyskanie statusu miasta postrzegane jest jako prestiż i nowe możliwości dla miejscowości, szczególnie po 1989 r. i transformacji ustrojowej.

Jest to jedno z czterech miast tego powiatu, obok Niemodlina, Ozimka i Prószkowa. Najbliżej położonym miastem jest oddalony o 6 km Niemodlin. Inne lokalne ośrodki miejskie położone są w odległości ok. 13 km (Korfantów, pow. nyski) i 16 km (Prószków). Od Opolą, stolicy województwa, Tutowice dzieli ok. 30 km. Najmłodsze miasto Opolszczyzny jest bardzo dobrze powiązane komunikacyjnie, zarówno w sieci drogowej, jak i kolejowej. Przez miasto przebiega droga wojewódzka nr 405 łącząca Niemodlin z Korfantowem. Węzeł Prądy autostrady A4, paneuropejskiego korytarza transportowego wschód-zachód, znajduje się w odległości ok. 12 km od Tutowic, w gminie Dąbrowa. W mieście jest przystanek kolejowy Tutowice, leżący na modernizowanej linii kolejowej 287 relacji Opole Zachodnie–Szydłów–Nysa. Podróż do Opolą zajmuje ok. 30 minut, w rozkładzie dostępnych jest kilka połączeń w ciągu dnia.

Tutowice położone są na Nizinie Śląskiej. Przez miasto przepływa rzeka Ścinawa Niemodlińska, prawobrzeżny dopływ Nysy Kłodzkiej.

Tutowice są siedzibą gminy miejsko-wiejskiej. Gmina Tutowice jest najmłodszą z gmin woj. opolskiego, w tym roku obchodzą 30-lecie swojego istnienia. Powstała w 1992 r. z połączenia sołectw wydzielonych z gmin Niemodlin i Łambinowice. W 2014 r. gmina Tutowice dołączyła do Stowarzyszenia Aglomeracja Opolska. Na szczególne wyróżnienie zasługują walory przyrodnicze gminy: położenie wśród lasów stanowiących 70% jej powierzchni, w obszarze Borów Niemodlińskich, największego kompleksu leśnego w zachodniej części górnej Odry.

### Rys historyczny

#### Do 1945 roku

Wieś Tutowice (niem. Tillowitz) wzmiankowana była po raz pierwszy w 1447 r. Pierwotnie należała do Piastów opolskich. Po wygaśnięciu książęcej linii w 1532 r. dobra tutowickie należały kolejno do rodów von Promnitz, Zierotin i Praschma. Ostatnimi właścicielami Tutowic była rodzina von Frankenberg-Ludwigsdorf (1835–1929), której inicjatywą obok wielu działań była przebudowa pałacu w stylu neorenesansu wraz z założeniem parkowym w stylu angielskim. Historia miejscowości od XVIII w. łączy się z lokalnym przemysłem. Wówczas z inicjatywy rodziny von Praschma w pobliskich Tutowicach Małych (niem. Asche, później



Rys. 2. Układ przestrzenny współczesnych Tutowic; źródło: <https://earth.google.com/web>



Rys. 3. Zabudowa ulicy Szkolnej w obszarze najstarszej jednostki morfogenetycznej Tutowic; źródło: fot. autorki, 2022

Theresienhütte) uruchomiono hutę (wielki piec i 2 fryszerki), kontynuując wcześniejsze tradycje hutnicze miejscowości. Z początkiem XIX w. w Tutowicach zainicjowano produkcję fajansu w oparciu o lokalne złoża glin ceramicznych [2].

Dynamiczny rozwój miejscowości nastąpił w XIX w. W 1845 r. Tutowice liczyły 79 domów, populacja wsi wynosiła 861 mieszkańców, w tym 100 ewangelików. We wsi znajdował się kościół katolicki wniesiony w 1841 r. oraz szkoła katolicka. Na miejscowy przemysł składała się fabryka fajansu i wyrobów ceramicznych, browar, gorzelnia i młyn wodny zlokalizowane na terenie posiadłości

właścicieli dóbr. We wsi działały 3 gospody, funkcjonowało 9 rzemieślników, 11 kupców oraz liczne gospodarstwa rolne [3]. W 2. poł. XIX w. wzmocniła się dostępność Tutowic: zmodernizowano drogi łączące miejscowość m.in. z Niemodlinem i Korfantowem, wieś uzyskała połączenie kolejowe wraz z uruchomieniem linii Opole–Nysa (1887), powstała linia telegraficzna (1875) łącząca Tutowice z Niemodlinem, a następnie z Korfantowem. 10 lat później wzniesiono okazały budynek Cesarskiej Poczty i Telegrafu, co znacznie usprawniło usługi pocztowe [4].

Fabryka fajansu, usytuowana w zabudowaniach na terenie założenia patacowego,





Rys. 4. Fragment nowego zespołu zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o miejskim charakterze w południowo-zachodniej części Tułowic; źródło: fot. autorki, 2022

w rękach rodziny Frankenberg, po modernizacji została przystosowana do produkcji porcelany. Na początku XX w. Erhard Schlegelmilch z Turyngii, z rodziny fabrykantów porcelany, początkowo dzierżawca fabryki, wybudował nowy zakład produkcji porcelany na terenach korzystnie położonych przy stacji kolejowej. W 1910 r. fabryka zatrudniała już 600 osób. Tułowicką porcelanę produkowaną w oparciu o nowoczesną technologię cechowała wysoka jakość oraz różnorodność form, większość produkcji eksportowano. Wraz z uruchomieniem nowej fabryki w jej sąsiedztwie powstały budynki mieszkalne dla pracowników. Rodzina Schlegelmilch wyznania ewangelickiego była fundatorem kościoła dla tułowickiej wspólnoty protestanckiej, wniosła również wkład w budowę szkoły ewangelickiej.

W okresie międzywojennym populacja Tułowic wynosiła 1760 mieszkańców. We wsi obok fabryki porcelany funkcjonował szereg gospodarstw rolnych oraz kilkadziesiąt niewielkich przedsiębiorstw handlowych i rzemieślniczych. W pobliskich Tułowicach Małych znajdowała się odlewnia żelaza i fabryka maszyn. Edukację zapewniały dwie szkoły powszechne oraz placówka kształcąca w zawodzie kupieckim i rolniczym. Wybudowano boisko sportowe i strzelnicę, funkcjonowało wiele stowarzyszeń, opiekę medyczną zapewniał m.in. niewielki szpital [4].

Fabryka porcelany, która wyszła obronną ręką z trudnego czasu wojen i kryzysu gospodarczego, funkcjonowała do stycznia 1945 r. Jej właściciele opuścili Tułowice przed nadejściem frontu. Rodzinna firma Schlegelmilchów przez kilka dekad zapewniała zatrudnienie wielu mieszkańcom Tułowic, znacząco przyczyniła się do rozwoju

ekonomicznego miejscowości i miała udział w kształtowaniu wizerunku przestrzennego przyszłego miasta.

#### Po 1945 roku

Po II wojnie światowej Śląsk, a wraz z nim Tułowice, znalazł się w granicach Polski. W pierwszym okresie działania polskiej administracji na ziemiach zachodnich ukierunkowane były na uruchomienie dawnych zakładów produkcyjnych i wykorzystanie istniejącej infrastruktury. W 1947 r. wznowiono produkcję porcelany w dawnej fabryce rodziny Schlegelmilch, aby kilka lat później przestawić się całkowicie na produkcję naczyń porcelitowych w ramach powołanych do życia Zakładów Porcelitu Stołowego Tułowice (1951) [5]. W latach 70. XX w. przeniesiono produkcję do nowoczesnych obiektów, nowy zakład wzniesiono w sąsiedztwie starej fabryki. W pobliżu powstał zespół bloków mieszkalnych. Tułowicki porcelit cieszył się wielką popularnością zarówno w kraju, jak i za granicą, zdobywając liczne nagrody i medale. W latach 90. XX w., w procesie prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw, zakłady zostały przekształcone w spółkę akcyjną „Fabryka Porcelitu Tułowice”, która w 2001 r. ogłosiła upadłość. Obecnie lokalne firmy kontynuują tradycje wytwarzania ceramiki.

W obiektach dawnego założenia pałacowego rodziny Frankenberg umieszczono placówkę kształcąca i doskonalącą kadrę leśną, późniejsze Technikum Leśne, obecnie Zespół Szkół. Starsza z siedzib rodziny Schlegelmilch, okazała willa z pocz. XX w., obecnie własność prywatna, do lat 90. XX w. w wyniku powojennej adaptacji pełniła funkcję szpitala dziecięcego. Nowa siedziba wzniesiona w okresie międzywojennym

## Z początkiem XIX w. w Tułowicach zainicjowano produkcję fajansu w oparciu o lokalne złoża glin ceramicznych.

została adaptowana na mieszkania zakładowe dla pracowników kadry kierowniczej Zakładów Porcelitu. Dawny kościół ewangelicki po wojnie początkowo służył tymczasowym funkcjom (harcówka i aula Technikum Leśnego), następnie niszczał nieużytkowany. Dzięki podjętym działaniom renowacyjnym i remontowym został w 1990 r. poświęcony jako świątynia katolicka.

Wieś Tułowice w 1992 r. została siedzibą gminy, a od 2018 r. jest najmłodszym miastem województwa opolskiego. W 2020 r. populacja Tułowic wynosiła 4026 mieszkańców [6].

### Struktura funkcjonalna

Tułowice jako miasto oraz siedziba gminy miejsko-wiejskiej odgrywa rolę wielofunkcyjnego ośrodka rozwoju w obszarze usług, mieszkalnictwa i gospodarki. Urząd Miejski zlokalizowany jest w centrum miejscowości, przy ul. Szkolnej. Infrastrukturę społeczną miasta w zakresie edukacji tworzą 3 placówki: przedszkole publiczne, publiczna szkoła podstawowa oraz zespół szkół (technikum leśne i liceum ogólnokształcące o profilu wojskowym) zlokalizowane w dawnym założeniu pałacowym. Bliskość Opola, regionalnego ośrodka akademickiego, z jego różnorodną ofertą szkolnictwa średniego i wyższego stanowi dodatkowy atut Tułowic. Usługi w obszarze kultury świadczą przede wszystkim Tułowicki Ośrodek Kultury wyposażony w salę widowiskową oraz gminna biblioteka publiczna. Cyklicznymi wydarzeniami ważnymi w życiu lokalnej społeczności są miejsko-gminno-parafialne dożynki (w programie m.in. konkurs na najpiękniejszą koronę żniwną), Dni Tułowic i Tułowicka Jesień Artystyczna (wystawa twórców amatorów). Katolicka parafia św. Rocha obejmuje zasięgiem duszpasterskim, oprócz Tułowic, kilka okolicznych wsi. W mieście znajdują się 2 kościoły: świątynia pod wezwaniem parafii oraz kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego (dawniej ewangelicki). Opiekę zdrowotną zapewnia niepubliczna placówka pomocy medycznej, ponadto w mieście działa Stacja Opieki Caritas, ośrodek pomocy społecznej oraz 2 apteki. Bardzo dobrze rozwiniętą bazę sportowo-rekreacyjną dla rozwoju wielu dyscyplin sportu tworzą kryta pływalnia, dwie hale sportowe oraz boiska zewnętrzne.

Tradycje gospodarcze w historii Tułowic powiązane były głównie z rolnictwem,



Rys. 5. Dawne założenie pałacowo-parkowe rodziny von Frankenberg-Ludwigsdorf: neorenesansowy pałac i park w stylu angielskim, obecnie siedziba Zespołu Szkół, widok z lotu ptaka; źródło: R. Hlawacz, 2005

gospodarką leśną i produkcją ceramiki. W pobliżu zespołu pałacowo-parkowego zlokalizowany jest zespół obiektów Nadleśnictwa Tułowice, które gospodaruje na gruntach należących administracyjnie do 3 powiatów (opolskiego, brzeskiego i nyskiego). W granicach miasta znajduje się podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” SA utworzona w 2005 r. na terenach dawnych zakładów porcelitu. Na jej obszarze funkcjonują zarówno przedsiębiorstwa z branży ceramicznej kontynuujące tradycyjną dla tych terenów formę wytwórstwa, jak i przedsiębiorstwa z branży wyrobów aluminiowych, odzieżowej oraz meblarskiej [7].

Zabudowa mieszkaniowa rozmieszczona jest w zasadzie równomiernie na obszarze całego miasta. Rozkwit przeżywa indywidualne budownictwo mieszkaniowe na terenach położonych w południowej części miasta.

Układ dróg publicznych Tułowic składa się z drogi wojewódzkiej nr 405, głównej arterii, oraz dróg gminnych. Drogi powiatowe umożliwiają dojazd do Tułowic z okolicznych miejscowości gminy, takich jak: Goszczowice, Ligota Tułowicka, Skarbiszowice i Szydtów.

Cała gmina Tułowice jest w pełni zwodociągowana i skanalizowana, posiada miejską infrastrukturę techniczną. Oczyszczalnia ścieków, ujęcia wody ze stacją uzdatniania znajdują się w północnej części Tułowic, w sąsiedztwie rzeki Ścinawa Niemodlińska.

### Układ przestrzenny

Układ przestrzenny Tułowic, choć nie ma typowo miejskich elementów, jak m.in. plac rynkowy, jest stosunkowo zwarty i regularny (rys. 2.). Oś urbanistyczną Tułowic stanowi droga wojewódzka nr 405, która z Niemodlina biegnie na południowy wschód i w centrum Tułowic zmienia kierunek na południowo-zachodni w kierunku Korfan-

towa. Główną arterią przecinają lokalne ulice, tworząc układ o cechach szachownicy. Ramy współczesnego układu przestrzennego Tułowic wyznacza dolina rzeki Ścinawy Tułowickiej, liczne stawy i granica Borów Niemodlińskich po stronie wschodniej oraz tereny linii kolejowej po stronie zachodniej. Rozwój przestrzenny miasta w XX w. odbywał się na terenach położonych po obu stronach dzisiejszej drogi wojewódzkiej, współcześnie koncentruje się w południowo-zachodniej części miasta.

W XIX w. zabudowa wsi koncentrowała się w obszarze pomiędzy ulicą 1 Maja (wraz z ulicą Opolską) a ulicami Szkolną (rys. 3.) i Pocztową prowadzącą w kierunku zespołu pałacowo-parkowego. Obszar ten można wyróżnić jako najstarszą jednostkę morfogenetyczną dawnej wsi. W tym rejonie znajdują się obecnie: kościół parafialny wraz z cmentarzem, urząd miasta, placówki pocztowa i bankowa oraz usługi handlu. W kierunku południowym wykształca się współczesna jednostka o przewadze ekstensywnej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej o miejskim charakterze (rys. 4.). W północnej części miasta można wyróżnić 2 jednostki morfogenetyczne. Pierwsza położona po północnej stronie linii kolejowej to głównie tereny przemysłowe z dawną fabryką porcelany i SSE „Starachowice” SA, ogródki działkowe oraz oczyszczalnia ścieków. Druga to strefa mieszkalno-usługowa, która przylega od południa do terenów kolejowych i powstała głównie w XX w. Jej oblicze kształtuje osiedle bloków z wielkiej płyty i zróżnicowana stylistycznie zabudowa jednorodzinna oraz skoncentrowane wzdłuż głównej osi komunikacyjnej miasta obiekty edukacji i opieki medycznej o kubicznych formach i płaskich dachach, ponadto typowe pawilony handlowe o różnej skali.

Tułowice wyróżniają zasoby materialnego dziedzictwa kulturowego. Do rejestru zabytków nieruchomości województwa opolskiego wpisanych jest 8 obiektów z 11 w gminie [8]. Najcenniejszym z nich w skali całej gminy jest dawne założenie pałacowo-parkowe rodziny von Frankenberg-Ludwigsdorf: neorenesansowy pałac i park w stylu angielskim (rys. 5.). Wpisane do rejestru są również inne obiekty pałacowego kompleksu: XVIII-wieczny młyn o konstrukcji szkieletowej i murowany czworak z naczółkowym dachem, XIX-wieczna stajnia o żaglastych sklepieniach oraz powiązany z kompleksem pałacowym dom przy ul. Pocztovej [9]. Rejestrowymi zabytkami związanymi z tradycją produkcji porcelany w Tułowicach są dwa obiekty: budynek administracyjny w zespole Fabryki Porcelany „RS Tillowitz” z pocz. XX w. oraz eklektyczna willa z końca XIX w. rodziny Schlegelmilch. Ponad 60 obiektów ujętych jest w gminnej ewidencji zabytków, w tym liczne budynki mieszkalne przy ulicach 1 Maja, Opolskiej, Szkolnej i Pocztovej [10]. Wśród obiektów ewidencyjnych na wyróżnienie zasługują m.in.: kościół katolicki p.w. św. Rocha, dawny kościół ewangelicki, obiekty Nadleśnictwa Tułowice, poczta i dworzec. Warto również wspomnieć o dziedzictwie niematerialnym miasta. Tułowice, jako jedna z kilku miejscowości Opolszczyzny, mogą się poszczycić unikatowym zwyczajem zdobienia pisanek wielkanocnych techniką batikową. Tradycja ta w 2020 r. została wpisana na krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

### Dyskusja i podsumowanie

Przeprowadzone studia wskazują na znaczący potencjał i szereg mocnych stron Tułowic. Wśród nich wyróżniają się: korzystne położenie w regionie, wysoka dostępność komunikacyjna, dobre warunki rozwoju gospodarki, oferta edukacyjna, walory krajobrazowo-przyrodnicze oraz bogate dziedzictwo kulturowe miejscowości. Jednym z głównych atutów Tułowic jest wyróżniona dostępność komunikacyjna: bliskość autostrady A4 i drogi krajowej nr 46 oraz korzystne powiązania z siecią dróg wojewódzkich i siecią kolejową. Dobre skomunikowanie miejscowości jest ważne w kontekście perspektyw i planów rozwoju miasta. Nie bez znaczenia jest również dogodne położenie Tułowic w miejskiej sieci osadniczej województwa opolskiego w stosunkowo niewielkiej odległości od stolicy regionu, części ośrodków subregionalnych oraz mniejszych miast. Obecność w Tułowicach Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice” oraz licznych mniejszych działalności gospodarczych świadczy o dobrych warunkach do rozwoju gospodarczego i pozytywnym klimacie dla inwestycji, co potwierdzają wysokie wskaźniki rozwoju przedsiębiorczości [7]. Na podkreślenie zasługuje również dobra

## Fabryka porcelany, która wyszła obronną ręką z trudnego czasu wojen i kryzysu gospodarczego, funkcjonowała do stycznia 1945 r.

baza edukacyjna i wyposażenie placówek oraz dostęp do oświaty ponadpodstawowej. Dla oferty edukacyjnej Tułowic ważna jest również bliskość Opola z jego bazą szkolnictwa średniego oraz wyższego. Równolegle rozwija się baza sportowo-rekreacyjna, którą wzmocnił zrealizowany w 2003 r. w obiekt hali sportowej z krytą pływalnią. Znaczący potencjał rekreacyjno-turystyczny jaki ma gmina Tułowice to jej cenne zasoby przyrodnicze, duża atrakcyjność krajobrazowa i położenie w obszarze kompleksu leśnego Borów Niemodlińskich. Dziedzictwo kulturowe Tułowic powiązane tradycją produkcji ceramiki i rodziną Schlegelmilch oraz obecnością i działalnością rodów von Praschma i von Frankenberg-Ludwigsdorf jest wyjątkowe w skali województwa. Unikatowe zasoby środowiskowe i kulturowe to podstawa lokalnej tożsamości.

Wśród słabych stron, mniej licznych w obszarze przeprowadzonych analiz, wskazać można ograniczone wykorzystanie wspomnianego potencjału rekreacyjno-turystycznego miejscowości i stosunkowo słabo rozwiniętą jeszcze bazę noclegową oraz gastronomiczną. Słabością Tułowic jest również ograniczona dostępność transportu zbiorowego. Analiza układu przestrzennego miejscowości pozwala na wskazanie ograniczeń rozwoju przestrzennego miasta związanych z sąsiedztwem m.in. obszarów zagrożenia powodziowego (rzeka Ścinawa Niemodlińska), granicy Borów Niemodlińskich, terenów kolejowych i produkcyjnych oraz obszarów eksploatacji surowców. Możliwy jest natomiast rozwój miejscowości w kierunku południowo-zachodnim, gdzie lokalizuje się najnowsza zabudowa mieszkaniowa Tułowic, również fragmentarycznie w kierunku wschodnim oraz w ramach zrównoważonego zagęszczania zabudowy w obecnych granicach miasta.

Szanse rozwoju Tułowic i całej gminy powiązane są w dużej mierze z jej potencjałem rekreacyjno-turystycznym, który stwarza duże możliwości rozwoju rekreacji oraz turystyki, zarówno dla mieszkańców Tułowic, całej gminy, jak i pobliskich ośrodków miejskich. Rozwojowi może sprzyjać moda na zdrowy i aktywny tryb życia. Lepsze wykorzystanie walorów krajobrazowych oraz przyrodniczych może również przełożyć się

na rozwój strefy aktywności gospodarczej. Ważną inwestycją promującą tradycję ceramiczną i dziedzictwo kulturowe Tułowic, współfinansowaną ze środków Unii Europejskiej, jest realizowane w historycznym obiekcie dworcowym muzeum ceramiki, które ma stanowić bazę do edukacji, animacji kulturalnej oraz współpracy krajowej i międzynarodowej. Wśród planowanych działań i inwestycji w obszarze Tułowic, które wzmocnią potencjał miejscowości oraz jakość życia jej mieszkańców miasta, należy wyróżnić: (i) rewitalizację centrum miasta, której jednym z celów jest spełnienie społecznej potrzeby stworzenia atrakcyjnych miejsc i przestrzeni publicznych, (ii) uporządkowanie terenów zielonych miasta (m.in. rewitalizacja parku miejskiego na terenie dawnej willi rodziny Schlegelmilch), (iii) budowę skateparku, (iv) modernizację oczyszczalni ścieków, (v) budowę farmy fotowoltaicznej [7]. Wśród inwestycji zewnętrznych planowanych w dalszej perspektywie czasowej i wzmocniających dostępność komunikacyjną oraz atrakcyjność Tułowic znajduje się budowa obwodnicy miasta. Szansą rozwoju Tułowic, wobec bliskości i dostępności Opola, są aktualne trendy osadnicze i rozwijająca się migracja ze stolicy województwa na tereny podmiejskie. Tułowice mogą stanowić atrakcyjną alternatywę miejsca zamieszkania dla mieszkańców stolicy regionu. Wśród zagrożeń można wymienić zjawiska ogólne, takie jak: niepewna sytuacja gospodarcza i na rynku pracy, niekorzystne trendy demograficzne i proces depopulacji w obszarze woj. opolskiego [11].

Przeprowadzone analizy dowodzą, że Tułowice, najmłodsze miasto województwa opolskiego, to ośrodek o znaczącym potencjale i dominujących mocnych stronach, wyrazistej tożsamości i dobrych perspektywach rozwoju.

### Bibliografia

- [1] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 lipca 2017 r. w sprawie ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta, zmiany nazwy gminy oraz siedzib władz niektórych gmin, Dz.U. z 2017 r., poz. 1427.
- [2] Handbuch der Historischen Stätten, 1977. H. Weczerka (red.), Alfred Kröner Verlag, Stuttgart.
- [3] Knie J.G., 1845. Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien: nebst beigefügter Nachweisung von der Eintheilung des Landes nach den Bezirken der drei königlichen Regierungen, den darin enthaltenen Fürstenthümern und Kreisen, mit Angabe des Flächeninhaltes, der mittlern Erhebung über die Meeresfläche, der Bewohner, Gebäude, des Viehstandes usw. Graß, Barth und Comp., Breslau.
- [4] Woźniak M., Woźniak E., 2007. Od Tillowitz do Tułowic, Urząd Gminy w Tułowicach, Tułowice.
- [5] Tillowitz porcelana–Tułowice porcelit, 2000. D. Emmerling, J. Filipczyk, J. Zydek, A. Zydek (red.), Śląskie Wydawnictwo ADAN, Opole.
- [6] Rocznik Demograficzny, 2021. D. Rozkrut (red.), Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- [7] Strategia rozwoju gminy Tułowice na lata: 2022–2030, <https://bip.tulowice.pl/download/attachment/25541/strategia-rozwoju-gminy-tulowice-na-lata-2022-2030.pdf> [dostęp: 08.2022].
- [8] Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego – stan na dzień 31 grudnia 2021 r., <https://wuzopole.pl/download/attachment/42/nowy-rejestr-zabytkow-nieruchomych.pdf> [dostęp: 08.2022].

[9] Katalog zabytków sztuki w Polsce, t. VII województwo opolskie, z. 8 powiat niemodliński, T. Chrzanowski, M. Kornecki (red.), Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1962.

[10] Gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Tułowice na lata 2017–2020, załącznik do uchwały nr XXXV/183/17 Rady Gminy w Tułowicach z dnia 27 kwietnia 2017 r.

<https://bip.tulowice.pl/download/attachment/24827/uchwala-nr-183.pdf> [dostęp: 08.2022].

[11] Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, załącznik nr 1 do uchwały nr VI/54/2019 Sejmiku Województwa Opolskiego z 24 kwietnia 2019 r.

DOI: 10.5604/01.3001.0016.1627

### PRAWIDŁOWY SPOSÓB CYTOWANIA

Adamska Monika Ewa, 2023, Nowe miasta w sieci osadniczej województwa opolskiego. Studium przypadku: Tułowice, „Builder” 01 (306). DOI: 10.5604/01.3001.0016.1627

**Streszczenie:** W artykule przedstawiono wyniki studiów nad Tułowicami, najmłodszym miastem województwa opolskiego (status miasta od 2018). Założone cele pracy to przedstawienie profilu funkcjonalno-przestrzennego nowego miasta Opolszczyzny na tle jego położenia, powiązań i historii oraz nakreślenie mocnych i słabych stron miasta, szans i zagrożeń jego rozwoju w ramach przyjętego zakresu badań. W badaniach zastosowano metody: logicznej argumentacji, historyczno-interpretacyjną, pojedynczego studium przypadku oraz elementy analizy SWOT. Z przeprowadzonych badań wynika, że Tułowice są miastem o znaczącym potencjale, wyrazistej tożsamości i dobrych perspektywach rozwoju.

**Słowa kluczowe:** nowe miasta, województwo opolskie, Tułowice

### Abstract: NEW TOWNS IN THE SETTLEMENT NETWORK OF OPOLE VOIVODESHIP.

Case study: Tułowice. The article presents the results of studies on Tułowice, the youngest town of the Opole Voivodeship (city status from 2018). The assumed aims of the work are to present the functional and spatial profile of the new town of the Opole region against the background of its location, connections and history, as well as outlining the strengths and weaknesses of the town, opportunities and threats to its development within the adopted scope of research. The following methods were used in the research: logical argumentation, historical-interpretative, a single case study and SWOT analysis elements. The research shows that Tułowice is a town with significant potential, distinct identity and good development prospects.

**Keywords:** new towns, Opole Voivodeship, Tułowice